
COMMENTAAR

**BIJ DE OPROEP VAN DE ONDERWIJSMINISTERS AAN DE HOGER ONDERWIJS-
EN ONDERZOEKSINSTELLINGEN IN DE REGIO'S BREMEN, NEDERLAND,
NEDERSAKSEN, NOORDRIJN-WESTFALEN EN VLAANDEREN BETREFFENDE DE
GRENSOVERSCHRIJDENDE SAMENWERKING
IN HET HOGER ONDERWIJS EN HET WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK**

COMMENTAAR

BIJ DE OPROEP VAN DE ONDERWIJSMINISTERS AAN DE HOGER ONDERWIJS- EN ONDERZOEKSINSTELLINGEN IN DE REGIO'S BREMEN, NEDERLAND, NEDERSAKSEN, NOORDRIJN-WESTFALEN EN VLAANDEREN BETREFFENDE DE GRENSOVERSCHRIJDENDE SAMENWERKING IN HET HOGER ONDERWIJS EN HET WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK.

1. SITUERING

Op 3 juni 1995 hebben de ministers van onderwijs van Bremen, Nedersaksen, Noordrijn-Westfalen, Nederland en Vlaanderen een schriftelijke oproep gericht aan de hoger onderwijsinstellingen en onderzoeksinstellingen om de grensoverschrijdende samenwerking in het hoger onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek in de betreffende regio's te verbreden en te verdiepen.

Naar aanleiding van deze oproep heeft de heer G. Monard, secretaris-generaal van het departement onderwijs, een brief gericht aan de Vlaamse Raad voor Wetenschapsbeleid (VRWB), aan andere adviesorganen, aan alle Vlaamse universiteiten en intermediaire organisaties inzake hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek zoals de VLIR, de VLOR, het IWT en het NFWO. Via deze brief nodigt de heer G. Monard de VRWB uit commentaar te geven bij de oproep van de onderwijsministers en het door deze laatsten voorgestelde actieprogramma, en ideeën aan te dragen over de versterking van de regionale grensoverschrijdende samenwerking en de manier waarop die kan bereikt worden.

2. DE OPROEP VAN DE ONDERWIJSMINISTERS

De oproep beoogt de intensivering van de samenwerking tussen instellingen over de grenzen heen, waarbij gestreefd moet worden naar nieuwe zaken die de kwaliteit van onderwijs en onderzoek in de betrokken regio's verbeteren.

Het uiteindelijke doel moet zijn een open onderwijsruimte te creëren in de betreffende regio's en hierdoor nieuwe keuzemogelijkheden aan te bieden aan studenten.

Mogelijke initiatieven vanuit de instellingen kunnen zijn:

- het gezamenlijk organiseren en aanbieden van nieuwe opleidingen, specialisatieopleidingen. Voorbeelden zijn reeds gekend: Nederlands-Duitse studies in Nijmegen, geschiedenis en cultuur van het Nederlands in Noordrijn-Westfalen, ... Een nieuwe mogelijkheid bestaat bijvoorbeeld in een taakverdeling en het maken van afspraken op het vlak van de kleine let-

Fout! Bladwijzer niet gedefiniee

teren, zoals de Afrikaanse talen;

- het openstellen van de grenzen voor studenten en onderzoekers bij het solliciteren naar doctoraatsbeurzen, waarbij moet gestreefd worden naar een *evenwichtige* mobiliteit;
- het gemeenschappelijk gebruik van steeds duurder wordende voorzieningen en het komen tot een doelmatiger gebruik van middelen.

Er bestaan reeds bilaterale afspraken tussen de verschillende partners; op basis hiervan moet men komen tot een multilaterale aanpak.

De overheden van de betrokken regio's willen bij de realisatie hiervan helpen door eventuele hinderlijke barrières weg te nemen. De ministers willen graag concrete samenwerkingsinitiatieven in de geest van de brief financieel ondersteunen.

3. HET ACTIEPROGRAMMA

Om een betere grensoverschrijdende samenwerking tussen universiteiten, hogescholen en onderzoeksinstituten te realiseren, hebben de ministers van onderwijs van de betrokken regio's een actieprogramma opgezet. Ze hebben hierbij geopteerd voor een stapsgewijze aanpak.

Dit actieprogramma bestaat uit:

- het inventariseren van de wederzijdse systemen van hoger onderwijs en van het aanbod van opleidingen en de bestaande voorzieningen van onderwijs en onderzoek;
- het raadplegen en - waar nodig - afstemmen van maatregelen in het bestaande systeem van hoger onderwijs, vooral wanneer maatregelen effect hebben op de partnerlanden;
- het verrichten van vergelijkend onderzoek over het hoger onderwijsbeleid aan de hand van de volgende thematieken:
 - * bekostiging van het hoger onderwijs en autonomie van de instellingen;
 - * evaluatie- en prestatie-indicatoren;
 - * de overgang van secundair naar hoger onderwijs;
 - * de structuur van het hoger onderwijs in relatie tot de doelen en vormen van de opleidingen;
 - * informatievergaring over de structuur en de ontwikkeling van het regionale aanbod van hoger onderwijs om te komen tot een gezamenlijke studiegids;
- het stimuleren van een evenwichtige studentenuitwisseling en het wegnemen van hindernissen daaromtrent;
- het vergemakkelijken en stimuleren van de samenwerking tussen universiteiten, hogescholen en onderzoeksinstituten;

Fout! Bladwijzer niet gedefiniee

- het behartigen van de gemeenschappelijke belangen in het kader van de onderwijs- en onderzoeksstimulering van de Europese Unie en het initiëren van gemeenschappelijke EU-projecten.

Jaarlijks zullen de ministers samenkomen om een werkprogramma en de financiering ervan vast te leggen.

4. COMMENTAAR

Vooraf:

- *De VRWB stelt dat academisch onderwijs onlosmakelijk verbonden is met wetenschappelijk onderzoek. De VRWB wil dan ook deze materie in zijn globaliteit behandelen, t.t.z. academisch onderwijs en wetenschappelijk onderzoek aan elkaar gekoppeld.*
- *De VRWB heeft geopteerd om de topic 'grensoverschrijdende samenwerking' te benaderen in zijn globale context. M.a.w. de commentaar beperkt zich niet tot de grensoverschrijdende samenwerking in de hoger beschreven regio van het noordwesten van continentaal Europa, maar handelt over de grensoverschrijdende samenwerking in de ruime betekenis, via netwerken die zich ontwikkelen binnen en buiten Europa.*
- *De VRWB meent dat er in het totale pakket van internationale samenwerking (zowel bi- als multilateraal, en zowel op het vlak van onderwijs als op het vlak van wetenschappelijk en technologisch onderzoek) moet gestreefd worden naar coherentie in initiatieven, procedures, financiering, modaliteiten, prioritaire samenwerkingsregio's, enz.*
- *De VRWB heeft in zijn commentaar geen aandacht geschonken aan die aspecten die zuiver onderwijs betreffen. De bespreking van deze onderwijsaspecten zal aan bod moeten komen in het geïgend kanaal, m.n. de VLIR.*
- *De VRWB zal bij de bespreking van de hoofdstukken 'Internationale Samenwerking' van de beleidsbrieven wetenschaps- en technologiebeleid en onderwijsbeleid voor 1996 nagaan hoe dit initiatief in het globale beleid wordt ingepast.*

4.1. Principe

De VRWB kan akkoord gaan met het principe van samenwerking, en vooral met de *bottom-up-benadering* die de ministers willen volgen; de overheden willen ondersteuning bieden bij het verdiepen van de reeds bestaande samenwerking en bij het uitbouwen van nieuwe samenwerking via initiatieven van de instellingen zelf.

Het opzetten van een formeel kader voor deze samenwerking moet een toegevoegde waarde

bieden. Dit kan wanneer er afspraken gemaakt worden op het niveau van het beleid, zo bv. door de organisatie van gemeenschappelijke opleidingen en onderzoeksprojecten te vergemakkelijken.

4.2. Samenwerkingsgebied

De afbakening van het samenwerkingsgebied tot de betrokken regio's vormt geen bezwaar, op voorwaarde dat dit initiatief niet exclusief bedoeld is. Dit initiatief dat zich beperkt tot de gedefinieerde regio's, moet als een bijkomende mogelijkheid worden gezien; andere samenwerkingen met andere regio's mogen hierdoor niet in het gedrang komen.

Gezien het feit dat de beschouwde regio's onze dichtste buurlanden zijn, en mede het feit dat in Nederland en Vlaanderen dezelfde taal wordt gesproken, moeten de geboden samenwerkingsmogelijkheden als een opportuniteit worden gezien.

4.3. Inhoud

4.3.1. Niveau van de onderzoekers

De VRWB beveelt aan om uitwisselingsmogelijkheden te creëren voor zowel doctorandi als post-doctorandi.

4.3.2. Aard van de studierichting

De VRWB is van oordeel dat zeker aandacht moet besteed worden aan deze disciplines die onvoldoende aanspraak kunnen maken op andere externe financieringsbronnen, met name de humane wetenschappen (cultuur- en gedragswetenschappen) en multidisciplinaire onderzoeksdomeinen.

4.3.3. Inventaris

De inventarisatie van het aanbod van opleidingen en bestaande voorzieningen van onderwijs en onderzoek in de verschillende regio's moet toelaten om aan te tonen waar samenwerking kan geactiveerd worden, waar er lacunes zijn in het onderwijsaanbod en het onderzoekslandschap of waar een overaanbod is.

4.3.4. Kwaliteitszorg

Als vierde punt stelt de VRWB dat de regio's op het vlak van kwaliteitszorg elkaar kunnen helpen. De VRWB denkt hierbij voornamelijk aan wederzijdse hulp bij het uitwerken van evaluatieprocedures en het onderling uitwisselen van experts.

4.4. Modaliteiten

4.4.1. De VRWB had graag informatie gekregen over de omvang van het budget beschikbaar voor het overeengekomen actieprogramma, alsook de verdeling van de financiële middelen over de verschillende actiepunten.

4.4.2. De VRWB is van oordeel dat de overheid de nodige stimulansen moet inbouwen om de grensoverschrijdende samenwerking te verbreden en te verdiepen.

Volgende mogelijkheden worden gesuggereerd:

- a. Het financieren van reis- en verblijfskosten voor docenten die in het buitenland les geven;
- b. Het voorzien van een beperkt aantal mandaten voor doctorandi en postdoctorandi;
- c. Speciale aandacht voor de uitwisseling van postdoctorale onderzoekers. Dit is immers de categorie van jong gevormde onderzoekers, die dankzij een doctoraat aan de grenzen van hun domein staan.

4.4.3. Het NFWO heeft reeds een aantal initiatieven genomen die deze richting uitgaan:

- a. Het NFWO stelt een fonds¹ ter beschikking voor samenwerkingsprogramma's met Nederland in het kader van de taal- en cultuurwetenschappen;
- b. Recent werd door het NFWO beslist om mobiliteitstoelagen toe te kennen voor postdoctorandi met minimum drie jaar postdoc-activiteit.

4.4.4. Equivalente maatregelen zouden kunnen genomen worden door de andere partners om de evenwichtige mobiliteit van en naar Vlaanderen te realiseren.

¹ Dit fonds voorziet jaarlijks een bedrag van 500 000,- BEF voor de financiering van korte zendingen van Vlaamse onderzoekers naar Nederland in het kader van een reeds bestaand onderzoeksproject. Hieromtrent werd op 25 november 1991 een overeenkomst ondertekend tussen het NFWO en het departement Onderwijs van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

Vermits er op deze rubriek bij het NFWO weinig respons is, bestaan hier mogelijkheden voor uitbreiding naar zendingen van docenten in het kader van gezamenlijk georganiseerde opleidingen, of andere vormen van samenwerking.

Fout! Bladwijzer niet gedefiniee

4.4.5. De VRWB beklemtoont dat de financiering van stimulansen in het kader van de voorliggende overeenkomst het best gebeurt via de geëigende kanalen, m.n. het NFWO en het IWT. Dit zal de coherentie en de transparantie van het overheidsbeleid terzake ten goede komen.

Dr. ir. Elisabeth Monard
Secretaris

Prof. dr. Roger Dillemans
Voorzitter